

DRUGA GODINA – RAZREDNA NASTAVA – PEDAGOŠKA PSIHOLOGIJA

LITERATURA:

PSIHOLOGIJA ZA NASTAVNIKE – PREDRAG STOJAKOVIĆ

188-194. str.

Manjak koncentracije kod dece;

Koncentracija je sposobnost da svoje misli usmerimo u određenom pravcu, kako bismo izvršili neki zadatak. Iako od deteta očekujemo da ume da “drži pažnju” na nekoj aktivnosti tek kad krene u školu, sa vežbanjem koncentracije može se početi već od prvih meseci života.

Stepen koncentracije menja se kroz razvojne faze, ali u svakom uzrastu postoje igre i načini da se ona produži i dodatno stimuliše. Istovremeno, ovi načini će vam omogućiti da sa detetom provodite kvalitetno zajedničko vreme, dodatno produbljujete vaš međusobni odnos, zadovoljavate njegove potrebe, koje nisu samo fiziološke već i psihološke (potreba za dodirom, komunikacijom, maženjem, pohvaljivanjem...).

Vežbanje koncentracije u predškolskom uzrastu

Pre polaska u školu, smatra se zadovoljavajućim ukoliko dete može biti fokusirano na određenu aktivnost 15-ak minuta. Kada pode u školu, ovaj vremenski period se produžava.

Tako, zadaci za predškolce mogu biti:

1. Različiti zadaci opažanja kao što su: pronađi razlike (između dva crtaža, na primer), labyrintri (pronađi put od jedne do druge tačke);
2. Igre sa prirodnim materijalima (pesak, voda, plastelin, glinamol...);
3. Crtanje i bojenje (i sve što držanje olovke podrazumeva, od precrtavanja crteža koji ima mnogo detalja pa do samostalnog crtanja);
4. Društvene igre;
5. Slaganje slagalica;
6. Rešavanje jednostavnih misaonih zadataka.

Saigrači. Deca do tri godine koncentraciju najbolje vežbaju u društvu. Budite im odgovarajući saigrači. Igrajte se igre oblikovanja (plastelin, testo). Oko 4. godine njegovu pažnju će najviše “držati” različiti eksperimenti i istraživanja u prirodi.

Čitanje. Pred polazak u školu, čitanje detetu uveliko utiče na formiranje njegove koncentracije. Naime, čitanje i slušanje je važan deo učenja. Birajte tekstove po interesovanjima deteta, menjajte glas dok čitate (imitirajući različite likove), dozvolite i podržite dete da postavlja pitanja i komentariše...

Usmeravajte umesto da prekidate. U svakom detetovom uzrastu, podstičite ga da završi ono što započne. Deca koju roditelji stalno prekidaju (ručak, odlazak na spavanje...) i koja su time prisiljena da istu aktivnost često "seckaju" i ponovo započinju – brzo počnu da se dosađuju, a kasnije im je ponekad i nemoguće da se vrate na nju. Na primer, nemojte prekidati dete u igri ili nekoj aktivnosti da bi odmah, na primer, došlo na ručak već ga usmeravajte da svoju aktivnost privodi kraju, 10-ak minuta pre nego što servirate ručak.

Kada obavlja aktivnost koja mu je omiljena, čini se da dete može njome da se bavi veoma dugo. Sa druge strane, ono što ne voli da radi, teško i započne. Takvi smo i mi odrasli. Kako biste privoleli dete da i ono što ne voli i započne i završi (jer će mu to verovatno biti realnost već u prvim razredima škole), ponudite mu intelektualne vežbe pretvorene u igre koje će mu se dopasti. Na primer, organizujte takmičenje u onome što dete nerado čini (biće mu važno da pobedi pa će se i potruditi da aktivnost privede kraju), ili ponudite nagradu za ispunjeni zadatak.

Kognitivna obrada informacija

Pojam kognitivizam je dosta kompleksan i najčešće se odnosi na kognitivnu obradu informacija ili sticanje, organizaciju i korišćenja znanja. To, takođe, znači da su naše mentalne slabosti: opažanje, pamćenje i mišljenje - organizovane u jedan kompleksan sistem koji se naziva kognicija. Ono što je ovdje bitno je to da ovakvo određenje pojma kognicija ističe ulogu i značaj mentalne strukture u procesu sticanja znanja. Pojam sheme ili šeme je jedan od najvažnijih pojmove u kognitivnoj psihologiji i direktno je vezan za organizaciju i strukturu znanja. Shema se najčešće i određuje kao mentalni okvir koji mi

koristimo da organizujemo naše znanje. Shema kao osnovna organizacija znanja je veoma ovisna o našem iskustvu, tj. što je naše iskustvo u određenoj oblasti bogatije i kompletnije, time su i naše sheme, naši pojmovi i naše predstave - takođe kompletniji i tačniji.

Djeca obično imaju nekompletne sheme (predstave i pojmove), jer je i njihovo iskustvo nekompletno i daleko manje nego kod odraslih. Sheme usmjeravaju našu pažnju, naše pamćenje i naše iskustvo. One, takođe, značajno utiču na naše metode i strategije učenja, pamćenja, mišljenja i rješavanja problema. One utiču i na to kako mi povezujemo naše ranije iskustvo sa novim znanjem i novim informacijama. Sve je ovo i dovelo do povećanog interesovanja i traganja za onim strategijama učenja i sticanja znanja koje bi omogućavale učenicima što bolje korišćenje i povezivanje ranijeg iskustva i ranijeg stečenog znanja sa novim znanjem i novim iskustvom. Tako se i došlo do saznanja da je veoma korisno da se učenici u toku obrade novih sadržaja ohrabruju da govore o onome što već osjećaju i znaju o novoj temi i da - koristeći analogije, metafore, upoređivanja i suprotstavljanja, kao sredstva boljeg razumijevanja datih sadržaja - kreiraju vlastitu strukturu znanja (kognitivnu strukturu) koja će im biti od velike koristi u daljem učenju i rješavanju problema.

Ovu osobinu kognitivne obrade informacija i tendenciju da se učeni materijal učini što smislenijim - uočio je još davne 1932. godine Bartlet.

Nezadovoljan postojećim metodama ispitivanja i izučavanja pamćenja, on je svojim ispitanicima prezentovao egzotične priče i nakon toga od njih tražio da govore o tim pričama prema sjećanju i to nakon različitih vremenskih intervala.

Na primjer, njegovi ispitanici čitali su priču "Rat duhova" (The War of the Goasts) i odmah po završetku čitanja od njih se tražilo da napišu ponovo tu priču prema sjećanju, tj. bez korišćenja originalnog materijala. Nakon toga od njih se tražilo da uporede ono što su oni napisali po sjećanju sa originalom priče. Tu su se, u stvari, tražili odgovori na pitanja kao:

Da li je napisana priča po sjećanju slična (i koliko) originalu ili ne? Da li je to u suštini još uvijek ista priča? itd.

Ono što je bitno i zajedničko za sve ispitanike u ovom ispitivanju jeste da je uočena tendencija da su, u namjeri da se što bolje prisjetete originala priče, svi nastojali da priči daju nekakav svoj smisao, red i organizaciju, a što je upravo nedostajalo u samom

čitamo
koje su
sljedeć
originalu. Što je još značajnije - uočena je i druga tendencija (saglasna sa prvom) - da su sa većim proticanjem vremena od čitanja originala, ispitanici sve više težili da priču naprave što smislenijom i logičnijom.

Stereotipi i predrasude koje smo ranije spominjali takođe su određena vrsta kognitivnih shema. Npr. mi možemo imati stereotipe ili sheme u odnosu na određene grupe kao npr. Japance, crnce, indijance i sl. Kao što stereotipi utiču na to kako mi opažamo pojedince koji pripadaju određenim grupama, tako i naše sheme utiču na to kako mi opažamo i posmatramo događaje iz našeg iskustva. Za stereotipe je karakteristično da čitav sistem određenih znanja o sposobnostima i osobinama ličnosti (najčešće se to odnosi na fizičke karakteristike osoba) mi pripisujemo cijeloj nekoj grupi ili cijelom narodu ili rasi. Mi, npr., imamo stereotip o tipičnom Italijanu (bezbrizan, voli umjetnost, puno uživa u ljubavi) ili stereotip o Škotlandjaninu ili Švedjaninu (ozbiljan, vrijedan, štedljiv, visok, plav). Ali ovi opisi teško se mogu primijeniti na sve pojedince tog naroda, pa to i dovodi do čestih nesporazuma u socijalnim interakcijama. Ali, u ovom radu ne bavimo se posljedicama stereotipa na socijalnu interakciju, već njihovim uticajem na naše pamćenje. Izgleda da je Bartlet (Bartlett, 1932) bio prvi psiholog koji je sistematski i eksperimentalno ispitivao uticaj naših shema na naše pamćenje. Rezultati njegovih istraživanja govore da se greške u pamćenju i njegovo iskriviljavanje događaju kad pokušavamo da neke nove činjenice ugradimo u već postojeće sheme. Naravno, do najvećih grešaka i iskriviljavanja dolazi onda kada ljudi guramo u određen stereotip, tj. kada imamo unaprijed stvorene sheme o određenoj grupi ili narodu. To se događa u svakodnevnom životu. Npr. poslije čitanja neke kratke priče o nekoj osobi koja dolazi u restoran, vjerovatno ćemo se prisjećati činjenica o tome kako je osoba naručila jelo, ručala i platila račun - iako se ove aktivnosti možda uopšte nisu spominjale u prići. Ovdje je očigledno da naše već izgrađene sheme o ponašanju postoje u našoj memoriji i one prouzrokuju najveći izvor grešaka u našem pamćenju, što se, naravno, ne uzima u obzir na suđenjima i istragama koje zahtijevaju svjedoke. S druge strane, naše već izgrađene ili postojeće sheme mogu nam ponekad dosta pomoći u našem pamćenju. Npr., neko uputstvo za korišćenje nekog sredstva lakše možemo da razumijemo ako to možemo smjestiti u našu već postojeću shemu za to sredstvo. Sheme pamćenja izgleda da djeluju kao efikasno sredstvo za prisjećanje onoga što smo ranije deponovali u našem pamćenju. Npr. ako je neka posebna shema aktivirana dok mi

čitamo neku priču - imamo tendenciju da prvo naučimo one činjenice koje su u vezi sa našom već postojećom shemom. Npr. uzimimo sljedeću priču:

1. Boris i Nenad otišli su u restoran.
2. Boris je poručio jastoge a Nenad makarone.
3. Boris i Nenad govorili su o poslu.

Pretpostavimo da prva rečenica aktivira našu shemu o restoranu - onda je veća vjerovatnoća da ćemo prije upamtiti drugu rečenicu nego treću, jer je druga rečenica više i tješnje povezana sa našom shemom o restoranu. U kasnijem prisjećanju ove priče, ako bismo se mogli prisjetiti da to mora da se odnosi na ručak u restoranu, mogli bismo koristiti našu već postojeću shemu o tome i da pretražujemo naše pamćenje ili memoriju, kao npr.: Da li je u priči bilo riječi o poručivanju jela, koje vrste itd?

Korisne sugestije za unapređenje procesa pamćenja i učenja

Istraživanja u oblasti pamćenja pronašla su dva bitna faktora uspješnog pamćenja i učenja:

Organizacija informacija ili znanja i njihovo deponovanje u dugoročnu memoriju;

Korišćenje tih informacija u svakodnevnom životu i radu.

Ovdje važi pravilo da - što je više neki sadržaj logički organizovan, mi ćemo ga moći bolje naučiti, kao u narednom primjeru o hijerarhijskoj organizaciji činjenica za poboljšanje pamćenja.

Može se postaviti pitanje zašto hijerihjska organizacija znanja unapređuje pamćenje. Odgovor bi mogao da bude i ovaj: Ona omogućuje efikasnije traženje pojedinačnih informacija ili grupe informacija u dugoročnoj memoriji. Isto tako, lakše se prisjetiti nekih informacija ako se nalazimo u istom kontekstu ili sličnoj situaciji kad smo se prvi put sa tim informacijama susreli. Npr. lakše ćemo se sjetiti imena i izgleda našeg druga iz prvog ili drugog razreda osnovne škole ako bismo se u toj školi našli ponovo nakon 10 ili više godina. Isto tako, naše pamćenje nekog emocionalnog događaja ili momenta (recimo, prepirkica sa roditeljima oko odlaska u bioskop) biće veće ako se nalazimo na istom mjestu gdje se to dogodilo nego ako smo negdje drugdje. Možda ovo i jeste razlog da nas preplavljuju jake emocije kad nam se ukaže prilika da posjetimo mjesto gdje smo rođeni i proveli prve godine života.

Raspoloženje i pamćenje

Bezbroj puta se pokazalo da naše pamćenje zavisi i od našeg raspoloženja (naših emocija). Naša raspoloženja mogu mnogo da nam pomognu da se prisjetimo nekog ranijeg događaja za koji su asocirana, jer su događaji iz prošlosti uvijek vezani za određena emocionalna stanja. Lakše ćemo se prisjetiti mnogih činjenica koje smo naučili u tužnom ili radosnom raspoloženju, i zaista, ako smo sada depresivni mnogo ćemo se nije ništa neobično, češće prisjećati događaja iz ranijeg iskustva koja su takođe imala za posljedicu depresivna stanja (neuspjesi u školi, bježanje sa časova, strogi roditelji, bježanje od kuće itd.). Kad smo u dobrom raspoloženju, uvijek se više sjećamo i takvih trenutaka iz prošlosti.

Vec smo dovoljno govorili o uticaju našeg cijelokupnog emocionalnog stanja na uspješnost pamćenja i ovim želimo naglasiti da se pod kontekstom situacije ne moramo uvijek prisjećati samo fizičkih crta lica ili fizičkih detalja nekog događaja, jer dio konteksta neke situacije je i ono što se događa u nama. Dakle, naša unutrašnja stanja takođe su dio konteksta situacije pamćenja i učenja. Može se čak i kazati da se bolje prisjećamo nekog događaja ako smo u istom emocionalnom stanju u kakvom se takav događaj ranije dogodio (tužni ili radosni). Sada se može postaviti pitanje na koji način možemo koristiti gore navedene činjenice za praktično poboljšanje našeg pamćenja. Budući da je kontekst situacije veoma snažan trag za bolje prisjećanje - možemo poboljšati našu memoriju putem stvaranja istog ili sličnog konteksta u kome se pamćenje i učenje prvi put dogodilo. Npr. za studente koji su učili psihologiju najbolje je organizovati ispit u istoj učionici u kojoj su slušali predavanje.

Naravno, ne možemo uvijek obezbijediti istu fizičku sredinu u kojoj se učenje dogodilo da bi se što bolje prisjećali sadržaja toga učenja. Npr. ako želimo da se sjetimo imena našeg druga iz osnovne škole, a koje se u tom trenutku nikako ne pojavljuje u našoj svijesti - ne možemo se i ne moramo vraćati fizički u razred u kojem smo sjedili zajedno. U ovakvom slučaju stvaramo te situacije u našoj svijesti (mentalno ih kreiramo). Tu se mogu koristiti različite strategije. Pretpostavimo da nas neko pita: "Šta ste radili u 14 časova drugog ponedjeljka u maju prošle godine?" Vi možete pomisliti da je to smiješno pitanje, pa čak i neozbiljno i odgovoriti: "Niko ne pamti tako nešto". Ali ponovnim stvaranjem konteksta situacije (mentalno),

rezultati mogu biti iznenađujuće dobri, ako ste samo uporni u traganju: Prošle godine bio sam drugi razred srednje škole. To je bilo drugo polugodište. Moram se sjetiti predmeta iz kojih smo imali predavanja ponedjeljkom i pronađem u rasporedu da je to bila, recimo, istorija i tačno svakog drugog ponedjeljka od 13 do 15 časova slušali smo istoriju u kabinetu broj 16. To znači da sam drugog ponedjeljka u 14 časova u maju prošle godine bio u kabinetu broj 16. U ovom primjeru mentalno obnavljanje kontesta cjelokupne situacije imalo je odlučujuću ulogu. Ne mora ovo uvijek da bude pouzdan metod prisjećanja, ali sigurno da može mnogo pomoći. Već smo kazali da logička organizacija sadržaja učenja poboljšava naše pamćenje. Eksperimentalni primjeri pokazuju da smo zaista sposobni da upamtimo ogromnu količinu informacija ako ih samo dobro organizujemo i povežemo u jedan smisao sistem ili cjelinu. To se može postići i učenjem određenog broja nepoznatih riječi. U jednom takvom istraživanju eksperimentalni subjekti dobili su zadatak da nauče listu nepoznatih riječi na taj način što će ih povezati u jednu smisao cjinu (neku priču) - a kontrolna grupa je učila nepovezan niz riječi. U kasnjem finalnom testiranju eksperimentalna grupa postigla je značajno bolje rezultate u pamćenju takvih riječi.

Pravljenje logičke strukture ili organizacije u sadržaju učenja od izvanredne je koristi za naše procese pamćenja. Samo tako možemo da znamo na kom mjestu su određene informacije koje tražimo. Tu se koristimo našom hijerarhijskom organizacijom pojmove ako želimo da brzo pronađemo informaciju koju želimo. To je i u slučaju sa prethodnim primjerom hijerarhijske organizacije podjele minerala o kojem smo već govorili.

Karakteristike tri sistema pamćenja

	Senzorno pamćenje	Kratkoročno pamćenje	Dugoročno pamćenje
Sistemi pamćenja	Slušno i vizuelno	Primarno ili radno	Sekundarno
Trajanje	Manje od 1 sekunde	Manje od 20 sekundi	Neograničeno
Stabilnost	Stalno se mijenja	Nestabilno i lako se prekida	Stabilno i trajno
Kapacitet	Veoma ograničeno	Ograničen broj informacija (7 ± 2)	Neograničen

Opšte
karakteristike

Trenutno i
nesvjesno (utisci
i impresije)

Radno pamćenje,
aktivno pamćenje,
održava se
ponavljanjem i
vježbanjem, neposredna
svjesnost

Ovo znanje je
asociacionističkog
karaktera,
nastalo je kao
rezultat
uopštavanja i
transformacije